

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

ENGLAND CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND
EDUCATION**

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi digital object
identifier

eoconf.com - from 2024

INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION: a collection scientific works of the International scientific conference – London, England, 2026. Issue 7

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference «**INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION**». Which took place in London 2026.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI HAYVON NOMLARI ASOSIDAGI METAFORALARNING QIYOSIY TAHLILI

Muhayyoxon Mo'ydinova Dilshodjon qizi

Farg'ona davlat universiteti: Ingliz tili va adabiyoti fakulteti

Xorijiy til va adabiyoti: Ingliz tili yo'nalishi talabasi.

Ilmiy rahbar: Latipov Sherzodjon Foziljon o'g'li

Amaliy ingliz tili kafedrası katta o'qituvchisi.

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz va o'zbek tillarida hayvon nomlari asosida shakllangan metaforalarning lingvistik va lingvokulturologik xususiyatlari qiyosiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda hayvon nomlari orqali ifodalanadigan obrazlarning semantik mazmuni, ularning xalq madaniyati, mentaliteti hamda dunyoqarashi bilan bog'liqligi yoritiladi. Shuningdek, ikki tilda uchraydigan umumiy va o'ziga xos metaforalar misollar asosida taqqoslanadi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ayrim hayvon obrazlari har ikkala tilda bir xil ramziy ma'noni anglatadi, ba'zilari esa milliy madaniyat ta'sirida turlicha talqin qilinadi. Mazkur tadqiqot natijalari metaforalarni o'rganishda qiyosiy tilshunoslik va lingvokulturologiyaning muhim o'rin tutishini ko'rsatadi.

Abstract: This article presents a comparative analysis of animal-based metaphors in the English and Uzbek languages from linguistic and linguocultural perspectives. The study examines the semantic meanings of animal images and their relationship with national culture, mentality, and worldview. Similarities and differences between the metaphorical expressions of both languages are analyzed through various examples. The findings reveal that while some animal images symbolize the same qualities in both languages, others reflect different cultural perceptions. The research highlights the importance of comparative linguistics and linguocultural studies in understanding metaphorical expressions.

Kalit so'zlar: metafora, hayvon nomlari, qiyosiy tilshunoslik, lingvokulturologiya, semantika, obrazlilik, ingliz tili, o'zbek tili, konsept, madaniyat.

Key words: metaphor, animal names, comparative linguistics, linguoculturology, semantics, figurative language, English language, Uzbek language, concept, culture.

Kirish: Til inson tafakkurining mahsuli bo'lib, u jamiyatning tarixiy taraqqiyoti, madaniyati va milliy qadriyatlarini o'zida mujassamlashtiradi. Har bir tilning lug'at boyligi nafaqat predmet va hodisalarni nomlash, balki ularni obrazli ifodalash imkoniyatiga ham ega. Ana shunday obrazlilik vositalaridan biri metaforadir. Metafora tilning eng muhim semantik hodisalaridan biri bo'lib, inson tafakkuri va borliqni idrok etish jarayonida muhim rol o'ynaydi.¹

Hayvon nomlari asosida hosil bo'lgan metaforalar dunyo tillarida eng qadimiy va keng tarqalgan metaforik birliklardan hisoblanadi. Inson qadim zamonlardan buyon hayvonlarning tashqi ko'rinishi, xulq-atvori va tabiiy xususiyatlarini kuzatib, ularni o'z hayoti bilan bog'lagan. Natijada sher jasorat, tulki ayyorlik, bo'ri shafqatsizlik,

¹ 2. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.

asalari mehnatsevarlik, quyon qo'rqoqlik kabi ramziy ma'nolarni ifodalay boshlagan.

Ingliz va o'zbek tillarida ham hayvon nomlariga asoslangan metaforalar juda keng qo'llaniladi. Ularning ayrimlari umumiy insoniy tajribaga asoslangan bo'lsa, ayrimlari milliy urf-odatlar, diniy qarashlar va madaniy qadriyatlar ta'sirida shakllangan. Shu sababli bunday metaforalarni qiyosiy o'rganish nafaqat tilshunoslik, balki madaniyatshunoslik va kognitiv tilshunoslik uchun ham muhim ilmiy ahamiyatga ega.²

Bugungi kunda metaforalarni o'rganish kognitiv tilshunoslikning asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, G. Lakoff va M. Johnson metaforani faqat badiiy vosita emas, balki inson tafakkurining ajralmas qismi sifatida izohlaydilar. Ularning fikricha, metaforalar insonning dunyoni anglash va fikrlash usulini aks ettiradi.

O'zbek tilshunosligida ham metafora masalalari yuzasidan ko'plab ilmiy izlanishlar olib borilgan. Jumladan, A. Nurmonov, Sh. Rahmatullayev va boshqa olimlar metaforaning semantik xususiyatlari, uning nutqdagi vazifasi hamda milliy tafakkur bilan bog'liqligini ilmiy asosda yoritganlar.

Mazkur maqolaning maqsadi ingliz va o'zbek tillaridagi hayvon nomlari asosidagi metaforalarni qiyosiy tahlil qilish, ularning umumiy va farqli jihatlarini aniqlash hamda ushbu metaforalarning lingvokulturologik xususiyatlarini ochib berishdan iborat. Tadqiqot davomida qiyosiy tahlil, semantik tahlil va tavsifiy metodlardan foydalanildi.

Shuningdek, maqolada hayvon nomlari bilan bog'liq metaforalarning shakllanish omillari, ularning xalqning dunyoqarashi va madaniy qadriyatlari bilan aloqasi ham tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari tarjimashunoslik, qiyosiy tilshunoslik va xorijiy tillarni o'qitish metodikasi uchun ham amaliy ahamiyat kasb etadi.

Metafora tilning eng muhim semantik hodisalaridan biri bo'lib, u predmet yoki hodisaning ma'lum bir belgisini boshqa predmet yoki hodisaga o'xshashlik asosida ko'chirish orqali yuzaga keladi. Hayvon nomlari asosidagi metaforalar esa inson xarakteri, xulq-atvori, tashqi ko'rinishi va ruhiy holatini ifodalashda keng qo'llaniladi. Bunday metaforalar xalqning uzoq yillik hayotiy tajribasi, tabiatni kuzatishi hamda madaniy qadriyatlari asosida shakllangan.³

Ingliz va o'zbek tillarida hayvon nomlari asosidagi metaforalarning aksariyati insonning ijobiy yoki salbiy fazilatlarini ifodalash uchun ishlatiladi. Ayrim metaforalar har ikki tilda deyarli bir xil ma'noga ega bo'lsa, ayrimlari esa madaniy tafovutlar sababli turlicha talqin qilinadi.

Masalan, lion (sher) obrazi ingliz tilida jasorat, kuch va yetakchilik timsoli hisoblanadi. "As brave as a lion" iborasi qo'rqmas insonni ifodalasa, o'zbek tilida ham "sher yurak", "sherdek botir", "sherday jasur" kabi metaforalar keng qo'llaniladi. Bu holat ikki xalq madaniyatida sher obrazining bir xil ramziy ma'noga ega ekanligini ko'rsatadi.

² 1.Nurmonov, A. (2012). Tilshunoslik nazariyasi. Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati

³ 4.Rahmatullayev, Sh. (2013). Hozirgi o'zbek adabiy tili. Toshkent: Universitet nashriyoti.

Fox (tulki) metaforasi ham ikkala tilda o'xshash ma'noga ega. Ingliz tilida "He is as sly as a fox" deyilganda ayyor, makkor inson nazarda tutiladi. O'zbek tilida esa "tulkiday ayyor", "eski tulki" kabi iboralar xuddi shu ma'noni ifodalaydi. Ushbu metafora insonning hiylakorligi va ehtiyotkorligini tasvirlash uchun xizmat qiladi.

Biroq barcha metaforalar ham o'xshash emas. Masalan, owl (boyqush) obrazi ingliz tilida donolik va ilm timsoli hisoblanadi. Hatto ko'plab universitet va kutubxonalar ramzida boyqush tasviri uchraydi. O'zbek xalq og'zaki ijodida esa boyqush ko'pincha yolg'izlik, xarobalik yoki omadsizlik bilan bog'lanadi. Bu farq madaniy qadriyatlarning metaforalarga qanday ta'sir qilishini yaqqol namoyon etadi.

Yana bir qiziqarli misol bee (asalari) metaforasidir. Ingliz tilidagi "busy as a bee" iborasi tinimsiz mehnat qiladigan insonni anglatadi. O'zbek tilida ham "asalariday mehnatkash", "asalariday tinmaydi" kabi iboralar mavjud. Demak, asalari obrazi har ikki tilda mehnatsevarlik va tirishqoqlik ramzi sifatida shakllangan.

Wolf (bo'ri) metaforasi ham ikki tilda faol qo'llaniladi. Ingliz tilida bo'ri ko'pincha shafqatsizlik, ochko'zlik yoki xavflilikni bildiradi. O'zbek tilida esa bo'ri jasorat va kuch ramzi sifatida ham baholanadi. Masalan, "bo'riday yigit" iborasi kuchli va dovyurak insonni anglatishi mumkin. Shu bilan birga, ayrim holatlarda bo'ri salbiy ma'noda ham qo'llanadi.⁴

Ingliz va o'zbek tillaridagi hayvon nomlari asosidagi metaforalar xalqning madaniyati, dunyoqarashi va tafakkurini aks ettiruvchi muhim til birliklaridir. Qiyosiy tahlil natijasida ayrim metaforalar har ikki tilda bir xil ma'noda qo'llanilishi, ayrimlari esa milliy-madaniy xususiyatlar ta'sirida farqlanishi aniqlandi. Ushbu metaforalarni o'rganish qiyosiy tilshunoslik, lingvokulturologiya hamda tarjimashunoslik uchun muhim ilmiy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Nurmonov, A. (2012). Tilshunoslik nazariyasi. Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati.
2. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). Metaphors We Live By. Chicago: University of Chicago Press
3. Oxford Advanced Learner's Dictionary. 10th Edition. Oxford University Press, 2020.
4. Rahmatullayev, Sh. (2013). Hozirgi o'zbek adabiy tili. Toshkent: Universitet nashriyoti.

⁴ 3.Oxford Advanced Learner's Dictionary. 10th Edition. Oxford University Press, 2020

